

ADAM A. ZYCH

Wydział Studiów Społecznych, Dolnośląska Szkoła Wyższa, Wrocław
e-mail: adam.zych@dsw.edu.pl; ORCID: 0000-0002-2130-4041

25-lecie Polskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku we Lwowie

Jesienią 2019 r. miałem wyjątkową okazję uczestniczyć w obchodach jubileuszu ćwierćwiecza istnienia, pierwszego na Ukrainie, Polskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku we Lwowie. Obchody były połączone z międzynarodową konferencją naukową poświęconą seniorom i polityce senioralnej. Tradycyjny UTW to placówka oświatowa lub ośrodek kształcenia typu uniwersytetu otwartego przeznaczona przede wszystkim dla osób starszych, która proponuje różne kursy, wykłady, seminaria i konwersatoria w cyklu semestralnym, lektoraty języków obcych, pracę w sekcjach i kołach zainteresowań (np. literackich, teatralnych, plastycznych, muzycznych i innych) oraz zajęcia z zakresu oświaty zdrowotnej, zespołowe ćwiczenia fizyczne, rekreację ruchową czy turystykę. Na ogół jest organizowany przez istniejące uniwersytety bądź stowarzyszenia osób starszych przy współpracy z uczelniami wyższymi. Poza znanymi

modelami UTW: francuskim – ściśle związanym z ośrodkami akademickimi i wysokim poziomem działalności dydaktycznej czy naukowo-badawczej, oraz brytyjskim – opartym na samokształceniu i samopomocy słuchaczy, bez wsparcia akademickiego, w ostatnich dekadach pojawiły się zupełnie nowe formy edukacji całożyciowej (*lifelong learning* – LLL), takie jak np. akademie seniorów, uniwersyteckie studia senioralne, srebrne uniwersytety i/lub polonijne UTW, a wśród nich polski Uniwersytet Trzech Pokoleń (*Universität der Drei Generationen*) w Berlinie, Polski UTW w Austrii z siedzibą w Wiedniu, a także polskie UTW w krajach byłego Związku Radzieckiego, tj. na Białorusi (Brześć, Grodno), na Litwie (Kiejdany, Kłajpeda, Kowno, Niemenczyn, Soleczniki, Święciany, Wilno), na Łotwie (Dyneburg), w Mołdawii (Bielce) i na Ukrainie (Lwów, Łuck, Zdołbunów).

Istotnym celem polonijnych UTW jest zachowanie tożsamości narodowej, polskiej kultury, tradycji, zwyczajów i obyczajów, a nade wszystko mowy polskiej. Jak mówi obecna prezes Lwowskiego UTW docent dr hab. Ewelina Hrycaj-Małanicz: 7 czerwca 1994 roku powstał we Lwowie pierwszy polski uniwersytet dla seniorów, a zarazem był to pierwszy UTW na Ukrainie. Zainicjowała go Pani dr inż. Zofia Wacek-Iwanicka [1923–2018], lwowianka z urodzenia, która miłość do naszego miasta zachowała na całe życie... Prowadziła wówczas Mokotowski UTW, przyjechała do nas z inicjatywą, by założyć we Lwowie, ale nie tylko tutaj, również na Litwie i Białorusi, polski UTW. Jestem głęboko przekonana, że założenie ćwierć wieku temu Lwowskiego UTW było bardzo potrzebne. Z jednej strony był to okres, kiedy na Ukrainie nastąpiła polityczna odwilż, sprzyjająca zakładaniu polskich organizacji społecznych, w tym Towarzystwa Kultury Polskiej Ziemi Lwowskiej. Z drugiej strony, starsze pokolenie Polaków żyjących we Lwowie odczuwało ogromną potrzebę konsolidacji, wsparcia w ich potrzebach wiekowych, opiekuńczych, narodowych, językowych, w zachowaniu narodowej tożsamości i mowy polskiej. Właśnie takie zadania realizuje Lwowski Uniwersytet Trzeciego Wieku, włączając osoby starsze do systemu edukacyjnego i sprzyjając aktywizacji intelektualnej, psychicznej i fizycznej. Dodam, że ważnym zadaniem jest podnoszenie jakości życia seniorów oraz umożliwienie Polakom starszego pokolenia częstych kontaktów międzygeneracyjnych z zachowaniem języka ojczystego oraz polskich tradycji i obyczajów (...).

Lwowski UTW spełnia nieco inną funkcję, bo poza ustawiczną edukacją ważną jest integracja Polaków starszego pokolenia mieszkających we Lwowie, i jak wspomniałam, nasza działalność ma na celu zachowanie tożsamości polskiej oraz narodowych tradycji i obyczajów, a przede wszystkim mowy polskiej, nie zapominając o dialogu międzypokoleniowym. Mamy bardzo złe warunki do działania, ponieważ nie mamy siedziby, nie dysponujemy własnym lokalem, korzystamy z gościny polskiej szkoły średniej we Lwowie przy parafii św. Magdaleny. Oczywiście dążenie do prawdy jest obecne w formie gościnnych wykładów, np. prowadził u nas wykłady Pan Profesor Jerzy Adam Vetulani [1936–2017], ale również wykładają w LUTW nasi słuchacze, specjaliści rozmaitych dziedzin. Mamy cztery podstawowe sekcje – literacko-poetycką, malarską, turystyczno-krajoznawczą i języka angielskiego. Myślimy również o założeniu sekcji komputerowej, na bieżąco prowadzimy kronikę LUTW. Ze smutkiem muszę stwierdzić, że członkowie naszego uniwersytetu bardzo się starzeją, przez te ostatnie 25 lat przewinęło się przez naszą placówkę ponad 300 osób, obecnie mamy około 140 słuchaczy LUTW. Dodam, że od początku istnienia uniwersytetu działa chór »Lutnia« wielokrotnie nagradzany, który występuje podczas inauguracji roku akademickiego i innych uroczystości (Hrycaj-Małanicz 2019b, s. 19).

Patronat honorowy nad obchodami jubileuszu 25-lecia Lwowskiego UTW objął Konsulat Generalny RP we Lwowie oraz senator Stanisław Karczewski – Marszałek Senatu RP IX kadencji. Uroczystości rozpoczęły się 19 września 2019 roku

w kościele św. Antoniego we Lwowie od Mszy świętej w intencji słuchaczy uniwersytetów trzeciego wieku. Następnie złożono kwiaty na cmentarzu Orląt Lwowskich, a w godzinach popołudniowych w auli Narodowego Uniwersytetu Medycznego we Lwowie odbyła się uroczysta inauguracja obchodów jubileuszowych. Po powitaniu gości i występie chóru LUTW *Lutnia*, docent E. Hrycaj-Małanicz przedstawiła działalność Lwowskiego UTW w ostatnich pięciu latach.

Głównym kierunkiem działalności LUTW w ciągu minionych lat była i pozostaje ustawiczna edukacja słuchaczy, mająca na celu aktualizowanie posiadanej przez nich wiedzy, zdobywanie nowych umiejętności, poprawę jakości życia, wydłużenie „aktywności rozumowej” i fizycznej. Działalność edukacyjna jest planowana i regulowana przez Radę Słuchaczy LUTW (zob.: <https://utwlvow.wordpress.com/>). Jednym z najważniejszych zadań tej placówki edukacyjnej jest działalność prozdrowotna, szczególnie niezbędna i pożądana w odniesieniu do seniorów i niestety sprawowana aktualnie przez służbę zdrowia na Ukrainie na krytycznie niskim poziomie (Hrycaj-Małanicz 2019a, s. 9). Do tradycyjnych spotkań słuchaczy LUTW zaliczyć należy *Czytania Ossolińskie*, odbywające się pod patronatem Konsulatu Generalnego RP we Lwowie, a przygotowywane przez dyrektorów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu i Biblioteki Narodowej (dawniej Biblioteki Ossolińskich) we Lwowie. Spotkania Ossolińskie we Lwowie są prowadzone na bardzo wysokim poziomie naukowym, prelegentami są m.in. politycy, działacze państwowi, uczeni bardzo

wysokiej rangi, najczęściej historycy, także przedstawiciele innych dziedzin. Prowadzone podczas *Czytań Ossolińskich* dyskusje naukowe i polityczne odgrywają bezcenną rolę w edukacji seniorów i wszystkich zgromadzonych.

Zdaniem prezesa E. Hrycaj-Małanicz (2019a, s. 12–13): „Ważne miejsce w działalności LUTW zajmuje organizacja i współorganizacja obchodów we Lwowie polskich świąt państwowych, wydarzeń patriotycznych, rocznic historycznych, uroczystości jubileuszowych i innych. Corocznie LUTW bierze udział w upamiętnianiu rocznic powstania styczniowego i listopadowego, składając wieńce i wianki w miejscach pochówku ich uczestników we Lwowie na Cmentarzu Łyczakowskim. Każdego roku słuchacze LUTW upamiętniają daty innych masowych, narodowych tragedii, które miały miejsce w okolicach Lwowa w okrutnych czasach drugiej wojny światowej.

Po wystąpieniu prezesa LUTW, wykład inauguracyjny pt. *Polskie uniwersytety trzeciego wieku i ich rola w budowaniu polityki senioralnej*, wygłosiła prezes Ogólnopolskiej Federacji UTW, Wiesława Borczyk. Następnego dnia (20 września 2019 r.) w sali konferencyjnej hotelu *Lwów* miała miejsce międzynarodowa konferencja naukowa poświęcona seniorom i polityce senioralnej. Oto kolejne wystąpienia podczas dwóch sesji konferencyjnych:

- kilkuletnie doświadczenia Akademii Trzeciego Wieku w Olsztynie w integracji polskich UTW na Wschodzie scharakteryzował honorowy prezes ATW Czesław Wojniusz;
- prof. dr hab. Marek Krawczyk z Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

- przedstawił diagnozę obecnej sytuacji starzejącego się społeczeństwa polskiego, zwracając szczególną uwagę na wyzwania i szanse, jakie stwarza demograficzne starzenie się Polski;
- redaktor Maria Pyż z Polskiego Towarzystwa Radiowego *Radio Lwów* omówiła opiekę senioralną w przedwojennym Lwowie i dzisiaj, bogato ilustrując swoje wystąpienie fragmentami ówczesnej prasy codziennej, stwierdzając, że konieczna jest zintegrowana opieka nad seniorami, gdyż współczesny dom seniora to często dom porzuconych nadziei i zaniechanych marzeń;
  - prof. dr hab. Adam A. Zych z Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu przedstawił w zarysie przemiany demograficzne w Polsce w ostatnim półwieczu (1967–2017) i konsekwencje tych zmian oraz omówił politykę senioralną, jej genezę i główne cele. Politykę senioralną, która w Polsce – zdaniem referenta – jest w stanie tworzenia, można skutecznie realizować na trzech podstawowych poziomach: rządowym, samorządowym i obywatelskim, natomiast działalność na rzecz seniorów można realizować w takich obszarach, jak np. aktywność i aktywizacja osób starszych, edukacja, kultura i mass media, legislacja i pomoc prawna, wsparcie i pomoc społeczna oraz zdrowie i profilaktyka zdrowotna. Mówca wskazał również na możliwości i ograniczenia współczesnej polityki senioralnej, stawiając istotne pytania: *Czy mamy w Polsce politykę społeczną wobec osób starszych?* oraz *Czy określenie „polityka senioralna” nie jest „nadużyciem znaczeniowym”?*;
  - prof. dr hab. Stanisława Golinowska z Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie podjęła problem aktywności fizycznej, umysłowej i społecznej, jako podstawy dobrego zdrowia w starości, przedstawiając dowody naukowe i dobre praktyki z wybranych krajów europejskich. Zwróciła też uwagę na osobę promotora zdrowia, który podejmuje działania umożliwiające jednostkom i społeczności krzewienie zdrowego stylu życia i tworzenie warunków sprzyjających zdrowiu. Podstawowym celem jego pracy jest aktywizowanie społeczności lokalnej do działań na rzecz zdrowia, popierania i rozwijanie postaw prozdrowotnych, poszerzanie wiedzy i umiejętności w promowaniu zdrowia własnego i innych. S. Golinowska zarekomendowała też pierwszy polski podręcznik pt. *Promocja zdrowia dla osób starszych* (Golinowska, 2017);
  - dr hab. Katarzyna Dormus, prof. nadzw. Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, ukazała w swym wystąpieniu perspektywę historyczną przeobrażeń roli osób starszych w społeczeństwie europejskim. Punktem wyjścia wykładu uczyniono piękno młodości uwidocznione w postaciach Apolla i Afrodyty, by dojść do osoby mądrego i doświadczonego starca – Nestora, i tak poprzez wieki aż do naszego czasu postmodernistycznej utraty wiary w człowieka i zwątpienia w to, co racjonalne i obiektywnie prawdziwe, pytając o miejsce człowieka

- starego we współczesnym społeczeństwie?;
- Andrzej Pacia, wieloletni dyrektor Domu Pomocy Społecznej *Pod Dębem* w Dąbrowie Górniczej, przedstawił rolę DPS w rozwiązywaniu problemów seniorów, omawiając podstawowe rodzaje placówek opieki nad osobami starszymi, zasady przyjęcia pensjonariuszy oraz regulacje i standardy zamieszkania w DPS dla osób starszych. Dopelnieniem tego wykładu było niezmiernie ciekawe wystąpienie dra Stanisława Dziedzica pt. „*Domy gdziekolwiek*” *Ojca Serafina Kaszuby*. W tym miejscu konieczne jest przypomnienie, że Lwowianin ojciec Alojzy Kaszuba, imię zakonne Serafin (1910–1977), po 1945 roku pozostał w Związku Radzieckim, aby prowadzić tajne duszpasterstwo na rozległych obszarach Ukrainy, Kazachstanu i Syberii. Był ścigany przez policję, aresztowany i zamknięty w zakładzie dla starców, z którego uciekł. Zmarł we Lwowie;
  - prof. dr hab. Ellina Łunarska-Borowiecka – przewodnicząca Rady Programowej UTW w Górze Kalwarii i Elżbieta Banasiak – przewodnicząca Gminnej Rady Seniorów (Góra Kalwaria) omówiły *Kopertę życia*, która może być pomocna dla seniora, jego rodziny i pracowników medycznych w sytuacji ostrej choroby lub wypadku;
  - dr hab. Witold Wilczyński, prof. nadzw. Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, podjął aktualny i niezmiernie ważny problem migracji ludności w wieku emerytalnym w Europie, która stanowi poważne wyzwanie adaptacyjne, rodzi konieczność przystosowania się nie tylko do emerytury i starości, ale również do nowych warunków życia na emigracji, do obcego języka, nieznanych krajobrazów, odmiennej kultury, innych zwyczajów i obyczajów;
  - z kolei dr Paweł Brzegowy z Instytutu Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie przedstawił współczesne przemiany przestrzeni miejskiej Lwowa, zaś małżeństwo poetów ze Stowarzyszenia Pisarzy Polskich (Oddział Warszawski) – Alicja Patey-Grabowska i dr Krzysztof Schreyer omówili znaczenie poezji w życiu seniora.
- Oczywiście, konferencję zakończyła wieloaspektowa dyskusja. Interdyscyplinarne, a zarazem holistyczne spojrzenie na omawiane zagadnienia stwarzało możliwość wymiany doświadczeń.
- Obchody 25-lecia Polskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku we Lwowie dopełnił szeroki program kulturalno-turystyczny w postaci zwiedzania unikatowych zabytków miasta, wyjścia na spektakl operowy do Opery Lwowskiej oraz wycieczki do zamku Sobieskich i Rzewuskich w Olesku i do pałacu Stanisława Koniecpolskiego w Podhorcach.

Bibliografia

- HRYCAJ-MALANICZ E., 2019a, Dwadzieścia pięć lat działalności Lwowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku, (Folder) B.w., Lwów.
- GOLINOWSKA S. (red.), 2017, *Promocja zdrowia dla osób starszych. Podręcznik dla promotorów Zdrowia*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.

Źródła internetowe

HRYCAJ-MALANICZ E., 2019b, *Uniwersytet w kwiecie wieku...* Rozmowa z doc. dr hab. Ewelina Hrycaj-Malanicz, Gazeta Senior nr 11, strona in-

ternetowa: <https://www.gazetasenior.pl/wp-content/uploads/2019/10/Gazeta-Senior-listopad-2019.pdf> [dostęp: 08.11.2019].
<https://utwlowow.wordpress.com/> [dostęp: 08.11.2019].

Il. 1. *Prawda nade wszystko* – dewizą Lwowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku.
Źródło: <https://utwlowow.wordpress.com/> [dostęp: 8.11.2019]